

KÜLLÜOBA 2009 YILI KAZI ÇALIŞMALARINA AİT RAPOR

Prof. Dr. Turan EFE

Bilecik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Bu sene Küllüoba'da kazılar 06 Temmuz-30 Ağustos 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kazı ekibi aşağıdaki üyelerden oluşmuştur:

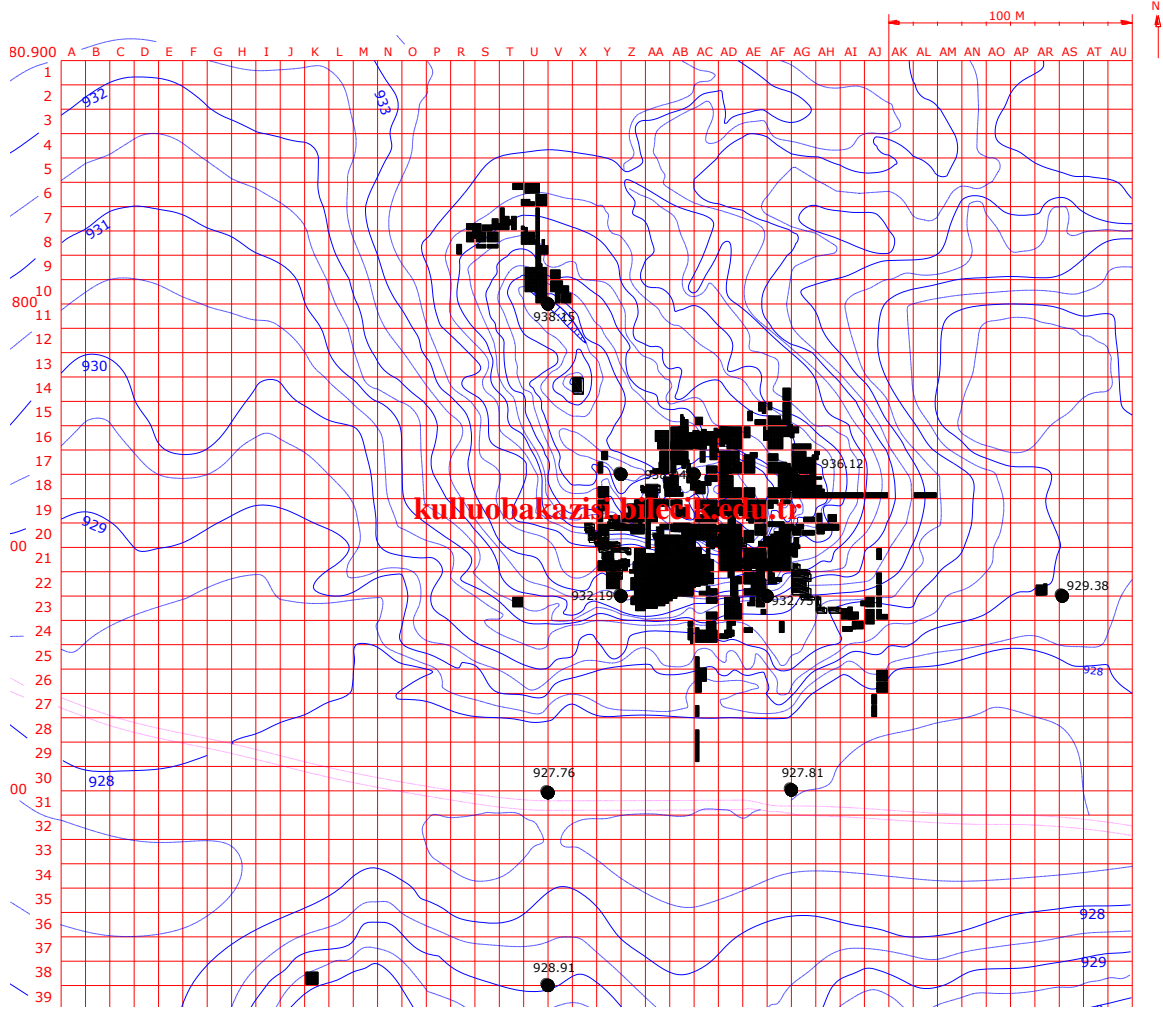
Adı Soyadı

Prof.Dr. Turan EFE (Kazı Başkanı)
Deniz Ş.M.AY EFE (Kazı Başkan Yardımcısı)
Arş. Gör. Deniz SARI
Arş.Gör. Murat TÜRKTEKİ
Arş.Gör.Erkan FİDAN
Arş.Gör. Fatma ŞAHİN
Beyil ÖNER (Arkeolog)
Murat AFŞAR (Arkeolog)
Shziue MİURA (Arkeolog)
Özgür ÇİZER (Arkeobotanist)
Burhan GÜRKAN (Arkeolog-çizimci)

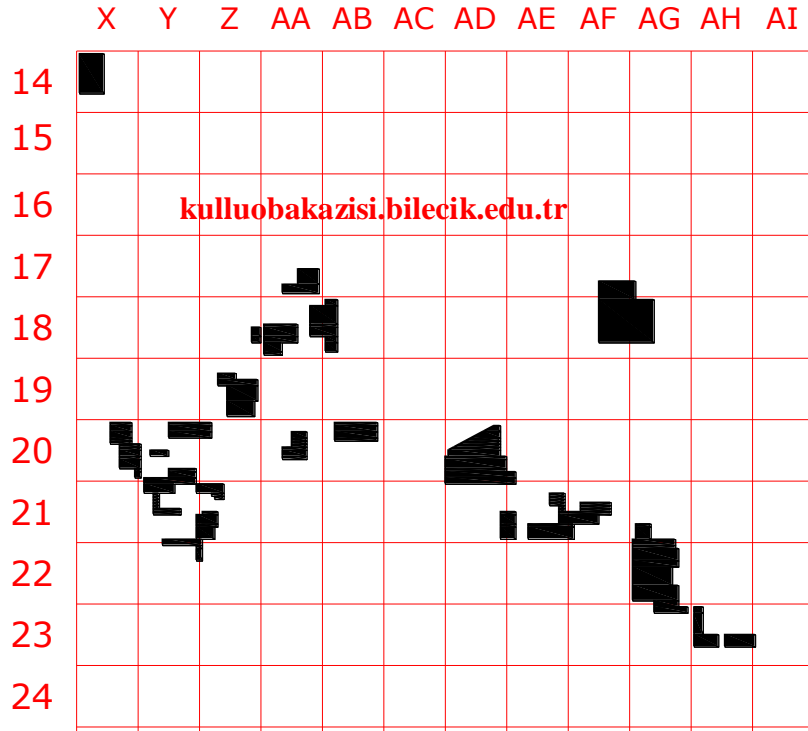
ÖĞRENCİLER

Bekir ANUL
Ali TEKE
Burçin TAŞSIN
Fatih GÜNDÜZ
Gamze İKİZ
Zemine Deniz OKMAN
Seray AKDAĞ
Emine Şafak ÖNER
Sacid KULAKOĞLU
Yağızhan ÇAKIROĞLU
Sevilay DEMİRKİR
Ahmet ÇOBAN
Mustafa Can YALÇIN
Murat YELKESEN
Gülhan YAVUZ
Derya Gizem ÇOBAN
Kenan TORBİÇ

Bu sene de yine çalışmalar ITÇ II yukarı şehir planının tümlenmesine yönelik olarak özellikle höyüğün doğu konisi ve güney eteklerinde yoğunlaştırılmıştır (**Res. 1-2**). Açılan açmalara göre yapılan çalışmanın bir özeti aşağıda sunulmuştur.

Res. 1. Küllüoba'da bugüne kadar açılmış olan açmalar

Res. 2 Küllüoba'da 2009 yılında açılmış olan açmalar

I. Kuzey Kesimde Surun Batıya Devamını Araştırmak Üzere Yapılan Çalışmalar

I A. AA/AB 18 Açması

Kalenin kuzeyinde, surun batıya doğru nasıl devam ettiğinin anlaşılmasına ve burada diğer bir kale kapısının bulunup bulunmadığına açıklık getirilmesi amacıyla, geçen yıl AB 18 plankaresinde başlattığımız çalışmalara kaldığımız yerden devam edildi. Bu çalışmalara söz konusu açmanın batı kesiminde 5.0 x 2.5 m lik bir alanda başlanmıştır.

Yüzeyin hemen altında bir Müslüman mezarı ve aynı seviyede Orta Tunç Çağı'na Geçiş Dönemine ait kerpiç duvar kalıntıları ele geçirilmiştir. Daha derin seviyelerde Orta Tunç Çağına Geçiş Dönemi, Erken İTÇ III ve Geç İTÇ II çöp çukurları boşaltılmıştır.

Yüzeyden 3.0 m derinlikte, batı profili içine giren ve İTÇ II dönemine tarihlenen, 3.0 m uzunlukta oldukça sağlam bir kerpiç bir duvar ortaya çıkarılmıştır. Bu yapı 2.0 m yüksekliğe kadar korunmuş olup 48.0 x 7.0x5.0 cm ebatlarındaki tuğlaları çok açık bir şekilde görülebilmektedir (**Res. 3**). Yapının dış yüzeyi sıvalı değildir. İç yüzey ise sıvanmıştır.

Res. 3. Kerpiç yapı, doğudan

Geçen yıl sura bitişik olarak saptanan ve olası kuzey kapısının doğu kanadını oluşturmuş olabileceğini düşündüğümüz kerpiç konstrüksiyonun duvara değil, 2.0 x 0,5 m boyutlarında dikdörtgen bir siloya ait olduğu anlaşılmıştır (**Res. 4**).

Res. 4. AB 18 plankaresindeki sur ve silo

I B. AA 17 Açması

AA/AB 18 açmasında Kuzey Kapısı ile ilgili olarak herhangi bir somut kalıntıya rastlanmadığından, bu kapının biraz daha kuzeyde, AB 17 açmasında önceki yıllarda ortaya çıkarılan surun köşe yaptığı kısmın karşısında yer alabileceği düşüncesiyle, AA 17 Açmasının güney kesiminde, 4.0 x 3.5 m. ebatlarındaki bir alanda, önceki yıllarda bırakılan seviyeden devamla, çalışılmaya başlanmıştır. Çöp çukurlarının söz konusu olduğu bu alanda hiçbir mimari öğeye rastlanmamıştır (**Res. 5**).

Daha sonra, çalışma batıdaki dar ve uzun açmaya kaydırılmıştır. Burada önce, geçen yıl ortaya çıkarılan taş temelli kerpiç silo kaldırılmış, bu silonun altında 2.5 x 1.5 m. ebatlarındaki alanda 2.0 m. derinleşilmiştir. Aynı şekilde, bu kesimde de kayda değer bir mimari kalıntıya rastlanmamıştır.

Res. 5. AA 17 Açması ve çöp çukurları

Güney profilinden gözlemlendiği gibi açmada tabakalar, kazılan seviyelerin üst kesiminde surdan batıya doğru meyille inmektedir; altta ise tabakalar giderek yatay hale gelmektedir.

Sonuç olarak bu seneki çalışmalarla bu açmada yüzeyden 6.0 m. derinliğe kadar inilmiş bulunmaktadır. Herhangi bir mimari ile karşılaşılması, bu kesimin en azından İTÇ II döneminde boş alan olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

I C. Z/AA 18 Açması

Daha önce 2004 ve 2006 yıllarında kazılarak 3.0 m derinliğe kadar inilen bu açmada, iki nedenle kazılara devam edilmesine karar verilmiştir: 1. Olası Kuzey Kapısı ile ilgili mimari kanıtlar ele geçirmek, 2. Erken İTÇ III dönemine ait daha fazla stratigrafik malzeme elde etmek. Önce, açmanın geçen zaman içinde tahrip olmuş olan profilleri yeniden kesilmiş ve açma içine akan toprak temizlenmiştir.

Önce açmanın doğu kesiminde bir miktar derinleştirildi ve İTÇ III dönemine ait oldukça derin üç çöp çukuru saptandı ve boşaltıldı. Daha sonra, batı kesimde önceki yıllarda ortaya çıkarılmış olan yuvarlak yapının veya silonun kerpiç duvarları kaldırıldı. Bu aşamadan sonra alanın güneyinde daha önce de AA 19 ve Z 19 plankarelerinde de saptanan gri renkli killi dolgunun kazılmasına başlandı. Bu dolgu erken İTÇ III'ün son evresine tarihlenmektedir.

Res. 6. Z/AA 18 açması, çöp çukurları

Bunun altında, AA 19 ve Z 19 plankarelerinde daha önce saptanan tabakaların devamı alttaki çakıllı dolguya kadar kazılmıştır. Bilahare, yukarıda sözü edilen yuvarlak yapının bulunduğu kesimde derinleşilmiştir. Bu yapının içinde, Orta Tunç Çağı'na geçiş dönemine tarihlenen bir

öp ukuru saptandı (**Res. 6**). Söz konusu bu çukur kabaca 1.0 m derinliğe kadar boşaltılmış olup tabanına henüz ulaşılmadan bu açmadaki çalışmalara bu senelik son verilmiştir.

II. Kompleks II'nin Kuzey Duvarları Üzerinde, Üç Ayrı Köşede Yapılan alışmalar

Kompleks II'nin kuzeyde oluşturduğu üç köşede, sınırlı alanlarda, kısa süreli test mahiyetinde kazılar gerçekleştirilmiştir. Bunda esas amaç, bu köşeleri daha iyi belgelemek ve bu köşelerle bağlantılı olarak Kompleks'in dışında herhangi bir mimari kalıntının bulunup bulunmadığını saptamaktı.

Kompleks II'nin kuzeydoğu köşesinin ve kuzey duvarının –Kompleks II'nin arka duvarının aksine- kerpiç duvar şeklinde oldukça derine indiği anlaşılmıştır. 1.0 m derinliğe kadar inilmesine rağmen, taş temellere henüz ulaşılamamıştır.

Kuzeybatı köşede ise açma, Trapez Yapı ile Kompleks II arasında, Trapez Yapı'nın bir alt evresine (IV C Evresi) ait mimari bir kalıntının bulunup bulunmadığını saptamak amacıyla, batıda Y 21 plankaresine kadar genişletilmiştir. Burada önce, daha önceki yıllarda kazılmış olan, Kompleks'in IV B evresine ait kerpiç mekanın KB köşesi ortaya çıkarılarak belgelenmiştir. Bir alt evreye ait ise herhangi bir mimari kalıntıya rastlanmamıştır. Kompleksin kuzeybatı kesimindeki yapı biriminin girişinin batı duvar yerine kuzey duvar üzerinde yer aldığı anlaşılmıştır (**Res. 7**).

Res. 7. Kompleks II'nin kuzeybatı köşesi ve giriş

III. Kompleks II'nin Kuzeybatısındaki Trapez Yapı ve Yakın Çevresinde Yapılan Çalışmalar (X/Y/Z 20-22 Plankareleri)

Kompleks II'nin kuzeybatısına denk gelen kesimde geçen sene ortaya çıkarılmaya başlanan "Trapez Yapı"nın kazılmasına devam edildi. Diğer taraftan 2002 yılında bu yapıya kuzeyden bitişik ikinci bir yapıya ait duvarlar ortaya çıkarılmıştı. Bu iki yapının planların saptanabilmesi amacıyla bu kesimdeki çalışmalar X 20, Y 20, Z 20, Y 21, Z 21 ve Y 22 plankarelerini içine alacak şekilde geniş bir alanda sürdürülmüş ve açmalar arasındaki araba yolları da kısmen kaldırılarak çalışılan alan adeta tek bir açma haline dönüştürülmüştür.

III A. Trapez Yapı

Henüz tamamen kazılmamasına rağmen, yapının planı tümlenebilmektedir (**Res 8-9**). Yapı KB-GD istikametinde yerleştirilmiş olup giriş güneydoğudandır. Girişte üstteki yekpare yassı taştan eşik taşı alınmış ve alttaki daha erken evreye ait eşik taşları ortaya çıkarılmıştır. Buna göre girişin iki tarafında birer silo yer alır. Bu silolar boşaltılmıştır. Doğu tarafta silo duvarı üzerine açılmış olan ve içi kil ile sıvanmış olan çukur boşaltılmış ve içinden üç tüm ve tüme yakın kap ile dört kemik alet ele geçirilmiştir. Bu siloların yan duvarları büyük olasılıkla çatıya kadar yükseltilerek, bu şekilde önde bir sundurma oluşturulmuş olabilir.

Önde ve ortada birer dörtgen oda, arkada ise koridor şeklinde uzun diğer bir mekan yer alır. Kuzeydoğu köşe Y/Z 20 Plankarelerinin kuzeyine denk gelen kesimde önce 5.0 x 2.0 m. ebatlarında ve 1.5 m derinlikte açılan bir açmada saptanmıştır. Burada yüzeyin altında geçen sene açığa çıkarılmış olan OTÇ'ye Geçiş Dönemine ait KB-GD yönünde uzanan taş temelle güneyden bitişik ikinci bir temel saptanmıştır.

Daha sonra, açma batıya doğru 3.0 x 1.5 m. ebatlarında genişletilmiştir. Burada yapılan çalışmalarda yaklaşık 2.0 m. derinleşilerek trapez yapının kuzey doğu köşesine ait taş temeller açığa çıkarılmıştır.

Trapez Yapı'nın ön odasının kuzey doğu köşesinde de kerpiç tuğlalarla örülü diğer bir siloya ait kalıntılar ele geçirilmiştir. Trapez Yapı'nın ölçüleri aşağıya çıkarılmıştır:

Yapı uzunluğu	:15.5 cm. (Öndeki silolarla veya sundurma ile birlikte 17 m)
Ön oda	:6.0x 5.0 m.
Orta oda	:5.5x5.5 m
Arka oda	:2.1x6.5 m.

Yapının üç tarafında, açık alanlara işaret eden, üst üste oluşmuş çok sayıda tabanlar yer alır. Demircihüyük ev planı ile ortak özellikler içeren bu Trapez yapı, özellikle İTÇ II döneminde bu planın Eskişehir bölgesinin karakteristik bir mimari özelliği olduğunu doğrulamaktadır.

Res. 8. Trapez Yapı, güneydoğudan.

III B. Trapez Yapı'nın Kuzeyindeki Yapı

Çalışmalara, trapez yapıya kuzeyden bitişik olan ve kısmen önceki yıllarda kazılan doğu-batı yönündeki yapının batı duvarının ortaya çıkarılabilmesi için X 20 plankaresinde 4.5x4.5 metre ebatlarındaki bir alanda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda, yüzeyden 40 cm derinlikte kare planlı bir silo ortaya çıkarıldı. Bu silo 50 cm derinliğinde ve 2.0x2.0 m ebatlarındadır. Silonun kerpiç duvarları kaldırıldıktan sonra, birbirine bitişik iki büyük taş ortaya çıkarılmıştır. Bu taşların hemen altında ortaya çıkan batı duvarının kuzeyde köşe yaparak doğuya döndüğü anlaşılmıştır (**Res. 9**). Batı duvarın ortasına denk gelen kesimde bir giriş saptanmıştır; dolayısıyla bu yapının ön cephesi batıya bakmaktadır. Yapının güney duvarı ise Y/Z 20 açmasında bu sene yapılan çalışmada, yaklaşık 0.5 m. doğuya devam etmiş ve sonlanmıştır. Burada duvarın gerçekten sona erdiği veya tahribat tarafından kesilip

kesilmediği henüz netlik kazanmamıştır.Bu yapı ve trapez yapı büyük olasılıkla boş bir alana inşa edilmişlerdir.

Res. 9. Trapez Yapı ve Trapez Yapının kuzeyindeki yapı, kuzetbatıdan.

IV. AF-AG 17/18 Açması'nda Doğu Kapısı'nın Batı Kesimini Ortaya Çıkarmak Amacıyla Yapılan Çalışmalar

Bu açmada çalışılmasının amacı “Doğu Kapısı”nın özellikle orta evrelerine ait eksik bilgileri tamamlamaktır. Bu doğrultuda AG 18, AF 17 ve AG 17 plankarelerinin bir kısmında içine alan yaklaşık 9.0x10.0 m.ebatlarındaki bir alanda çalışılmıştır (**Res. 10**).

Yapılan çalışmalar sonucunda İTÇ 2 'nin geç evrelerine tarihlendirilen ve önceki yıllarda üst kısımlarının kazıldığı, iki evreli kerpiç duvarlı bir yapı açığa çıkartılmıştır. Devam eden çalışmalarda bu yapının bazı kısımları kazılmayan alan içinde ve özellikle araba yolu içinde kaldığı için, bu alanda gerekli belgeleme çalışmaları yapıldıktan sonra araba yolları kaldırılarak yapının tamamı açığa çıkarılmıştır. Yaklaşık olarak 4.5x3.5 m. ölçülerine sahip olan, iki evreli bu yapının muntazam olarak sıvanmış duvarları oldukça yüksek korunmuştur. En yüksek korunan yerde yaklaşık 3 m. yüksekliğe sahiptir. Bu yıl içinde çalışılan alanlarda yapının ilk olarak üst evre tabanına ulaşılmıştır. Bu taban üzerinde sadece yapının kuzeydoğu köşesinde yer alan bir ocak saptanmıştır.

Yaklaşık 90 cm genişliğinde batı tarafında yer alan bir girişe sahip olan yapının erken evresinin tabanı tüm yapı içinde açılmıştır. Taban üzerinde yapının güneybatı köşesinde 1.4x1.0 m. genişliğinde ve 50 cm. yükseklikte yapılmış bir seki yada platform, kuzeybatı köşesinde bir ocak, güneydoğu köşesinde 1.0x0.9 m. ölçülerinde bir silo ve taban üzerinde *in situ* durumda bir çoğu tümlenebilir kase, testi ve çömlükler ele geçmiştir.

Yapılan çalışmalar sonucunda, kerpiç duvarlı yapının Doğu Kapısı'nın daha erken evredeki girişinin tam üzerine inşa edildiği ve bu şekilde girişin dar koridor şeklinde daraltıldığı güneye kaydırıldığı anlaşılmıştır. Bu giriş ve Doğu Kapısı'nın oldukça büyük taşlardan yapılmış kuzey ve güney yan duvarlarının bir kısmı önceki yıllarda yapılan kazılarda açığa çıkartılmıştı.

Bu yıl yapılan çalışmalarda söz konusu duvarların batıya devamı açılmıştır. Güneydeki duvarının köşe yaparak kuzeybatı yönünde döndüğü ve yaklaşık 3.0 m. devam ettiği anlaşılmıştır. Kuzey duvarının önüne ise sonradan eklenen kerpiç duvarlı yapı, kuzey duvarının bu duvara paralel yerleştirildiğini göstermiştir. Kapının, kerpiç ev ilave edilmeden önceki evresinde, duvarların ucuna batı yönde sonradan 1.5 m. uzunluğunda eklemeler yapılarak anteler oluşturulduğu ve bu şekilde sundurmalı bir kapı planının söz konusu olduğu anlaşılmıştır. Sundurmanın gerisindeki bölme duvarının giriş kısmı, bu kerpiç ev tarafından tahrip edilmiştir.

Önümüzdeki yıl kerpiç ev kaldırılarak, kapının önceki evrelerine ait planların ortaya çıkarılmasına devam edilecektir. Böylece kapı planının en eskiden yeniye doğru evre evre gelişimi ortaya konulabilecektir.

Res. 10. AF/AG 17-18 açmasında ortaya çıkarılan mimari kalıntılar

V. AD 20 Plankaresinde, Kompleks III'ün Kuzey Odasında Yapılan Çalışmalar

Kompleks I'den bir sokak ile ayrılan söz konusu bu odada daha önceki yıllarda ortaya çıkarılan zemindeki taş döşeme kaldırılmış ve alttaki diğer tabana inilmiştir. Daha sonra, mekanı güneyden sınırlandıran duvarların taş temelleri üzerindeki kerpiçler alınmış ve taş temeller ortaya çıkarılmıştır. Taş temeller altında bir önceki evreye ait kerpiç duvarlar saptanmıştır. Bu duvarlara bağlanan ve mekanı doğudan sınırlandıran diğer bir kerpiç duvar da doğu tarafta belirmeye başlamıştır. Ortaya çıkarılan mimari kalıntılar çizildikten ve fotoğraflandıktan sonra, bu plankaredeki çalışmalara son verilmiştir (**Res. 11**).

Res. 11. AD 20 Plankaresinde ortaya çıkarılan mimari kalıntılar

VI. Güney Kapısı'nın Kuzeyinde AE/AF 21 plankarelerinde

Yapılan Çalışmalar

AE-21 plankaresinde 2009 yılı çalışmaları, Güney Kapısı'nın kuzey duvarını batıya doğru takip edebilmek amacıyla, başlangıçta 3.5x2.5m ebatlarındaki bir açmada başlatılmıştır. Yüzeyden yaklaşık olarak 2.0 metre derinleşildiği halde herhangi bir mimari bir öğeye rastlanmamıştır. Bunun yerine bu kesimin açık bir alan olduğunu gösteren alt alta gri tabakalar saptanmıştır. Daha sonraki çalışmalar ise biraz daha doğuya kaydırılarak IV D evresine ait, önceki yıllarda ortaya çıkarılmış olan ve büyük taşlardan inşa edilmiş, Kompleks III'e ait taş temellerin altında 2.0x2.0 m. ebatlarındaki bir alanda yoğunlaştırılmıştır. Bunda amaç Kapının daha önce saptanmış olan kuzey duvarını "Bekçi Odası" denilen mekanın kuzeybatı köşesinden itibaren batıya doğru takip etmektir.

Res. 12. AE/AF 21 plankarelerinde ortaya çıkarılan mimari kalıntılar

Taş temellerin hemen altında daha küçük taşlardan inşa edilmiş taş temellere ulaşıldı. Bu temellerin burada hücre şeklinde bir mekan oluşturduğu ve Kapının kuzey duvarının daha batıya devam etmediği anlaşılmıştır. Bekçi kulübesinin kuzeyinde de bu kesimdeki yapı ile ilgili bölme duvarları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca, Bekçi Odası tekrar temizlenmiş fotoğraflanarak çizimi yapılmıştır (**Res. 12**). Bu sırada, odanın kuzey duvarı üzerinde, odadan kuzeydeki yapıya geçişi sağlayan basamaklı bir geçidin bulunduğu saptanmıştır. Bu geçide olanak sağlamak amacıyla, Kapının kuzey duvarı bu kesimde zikzak yapmaktadır. Çalışmanın sonunda, kazılan alanın kuzeyine doğru olan alanda da Kompleks III'e ait, büyük taşlardan inşa edilmiş bölme duvarı ortaya çıkarılmıştır.

VII. Güney Kapısı'nın güneyinde, AG 21/22 Açmalarında yapılan Çalışmalar

Güney Kapısı'nın güneyindeki mekanların ortaya çıkarılmasına bu sene devam edilmiştir. Çalışmanın esas amacı Güney Kapısı'nın güney duvarından itibaren suru güney ve batıya doğru takip etmek ve bu kesimdeki yapıların tüm planını ortaya çıkarmaktır. Çalışmalar başlangıçta 2.0x4.5 m ebatlarındaki bir alanda gerçekleştirilmiş ve gelişen durumlara göre

çalışılan alan genişletilmiş ve en sonunda açma 9.0x10.5 m ebatlarına ulaşmıştır ve çalışmanın sonunda ortalama 2.0 m derinliğe inilmiştir. Yüzeyin 60 cm altında, 2007 yılında dar bir alanda kazılmış olan yoğun bir yangın tabakası başlamıştır. Bu tabakanın, daha önceki yıllarda açığa çıkarılmış olan daha batıdaki üç odada saptanmış olan yangından daha eski olduğu stratigrafik olarak saptanmıştır. Yapı planlarının her iki yangın evresinde de aynı olduğu anlaşılmıştır.

Güney Kapısına bitişik olan söz konusu mekanların oldukça yüksek korunmuş ve itina ile sıvanmış, taş temelli kuzey duvarı, kuzeyde açmayı boydan boya katetmektedir ve üzerinde üç kısımda tahribatlar vardır. Kazılan alanın ortasına denk gelen kısımda, kuzeydeki bu duvara bitişik kerpiçten inşa edilmiş 4.5x6.0 ebatlarında dörtgen planlı bir mekan saptanmıştır. Derin tahribatlar sebebiyle, doğu ve batı duvarlarının kazılan derinliğe kadar sadece iç sıvaları korunagelmıştır. Mekanın güneyden bir girişi vardır; zeminde eşik taşları yer alır. Girişin doğu kanadından itibaren taş temel söz konusudur. Kuzeydoğuda, mekanın doğu duvarından sonra da kuzeydeki taş temel doğuya doğru devam etmektedir ve Taş temelle kerpiç duvarın oluşturduğu açı içinde bir fırın tabanı belirlemeye başlamıştır. Bu durum, ortadaki mekanın doğusunda en azından diğer bir mekanın varlığını bize göstermektedir.

Ortakdaki mekanın batısında ise batı profilinden üç duvar çıkmaktadır ve bunların uçlarının buradaki tahribat sebebiyle kesildiği anlaşılmıştır. Bu duvarlar daha batıda, bir üst evreye ait saptadığımız yapının bölme duvarlarının devamı niteliğindedir. Bu kısmın gerçek planının burada biraz daha derinleşilerek tahrip olmamış seviyeye inildiğinde ve batıdaki yapının alt evresinin kazıldığında anlaşılabilceğini tahmin ediyoruz.

Ortakdaki mekana gelince, kuzey tarafta, kuzey duvarına bitişik, iyi korunmuş büyük bir fırın yer alır. Önümüzdeki sene belgelenmek üzere, bu fırının üzeri naylon ve toprakla kapatılarak koruma altına alınmıştır. Fırın ile güney duvarı arasında aynı hat üzerinde, doğu-batı yönünde dört ahşap direk saptanmıştır. Bunlardan üçünün karbonlaşmış olan toprak üstündeki kısımları yaklaşık 50 cm korunmuştur ve bunlardan dendrokronolojik inceleme için örnekler alınmıştır. Bunların toprak altında kalan 50-70 cm. lik yanmamış kısımları da kısmen korunmuştur. Bu dikmelerden en batıdaki duvar içine yerleştirilmiştir. Dolayısıyla kazılmamış kısımda kalan doğudaki duvar üzerinde de beşinci bir dikmenin bulunması olasılığı yüksektir. Diğer bir karbonlaşmış ahşap dikme de biraz daha kuzeyde, söz konusu mekanın batı duvarına bitişik olarak saptanmıştır.

Res. 13. Yangın geçirmiş yapı ve *in situ* buluntular

Bu mekan dolgusu içinde üst seviyelerden itibaren çok sayıda çanak çömlek ve diğer bazı buluntular ele geçirilmiştir (**Res. 13, 18**). Gerek duvarların yüksek korunması ve yanık dolgunun çok kalın olması, gerekse *in situ* malzemenin esas itibariyle tabandan değil de dolgu içinden gelmesi, bu mekanın bize iki katlı olabileceğini göstermektedir .

Mekanın batı duvarı ile hemen hemen aynı hat üzerinde kerpiç bir duvar güney duvarından çıkarak güney profili içine girmektedir. Diğer taraftan açmanın güneydoğu köşesinden kuzeydoğu-güneybatı yönünde geçen bir taş temel saptanmıştır. Bu temel yukarı şehri çevreleyen duvara ait olabilir. Belki de bu kesimdeki yangın geçirmiş evlerle bu duvar arasında, bu evlere trafiği sağlayan bir sokak bulunmaktadır. Güney profiline giren kerpiç duvar ile bu taş temel arasında bir giriş olabilir. Ayrıca açmanın güneyinde, büyük bir kısmının güney profili içine girdiği ve yanmış yapılardan daha sonraya ait olması gereken kerpiç bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Büyük olasılıkla toprak içine inşa edilmiş olan bu yapı, AA/AB 18 açmasında saptananla aynı özelliklere sahip olup silo olarak kullanılmış olabilir.

Söz konusu bu yangın geçirmiş yapı (**Res. 14**), Külliüba İTÇ mimarisinin yorumlanması ve rekonstrüksiyonu bağlamında önemli bilgiler vermiştir.

Res. 14. AG 22 Plankaresindeki yangın geçirmiş yapı

VIII. Aşağı şehirdeki AH/Aİ 23 Açmasında yapılan çalışmalar

Önceki yıllarda AH/Aİ ve AJ 22-23 açmalarında ortaya çıkarılan stratigrafiyi yukarı şehrine; diğer bir deyişle, AG 21/22 açmasındakine bağlamak ve yukarı şehir ile aşağı şehir arasında boş bir alanın bulunup bulunmadığını saptamak amacıyla söz konusu açmalardan batıya doğru 2.0 m genişliğinde ve 5.0 m uzunluğunda açma açılmasına karar verilmiştir.

Yüzeyin hemen altında, açmanın batı kesiminde yaklaşık 40 cm derinliğinde büyük bir tahribatla karşılaşıldı; bunun hemen altından ise döküntü kerpiç gelmeye başladı. Tahribatın doğusunda ise gri renkli sert bir dolgu söz konusuydu. Bunun altından da küllü bir toprak geldi. Bu dolgudan, üst kısmı korunmuş olan bezemeli, küçük bir boyunlu kap geldi.

Aşağı şehrin sınırları içerisine dahil olan ve 2007 kazı sezonu sırasında Aİ 23 açmasının batı profilinde görünen taş temelin İTÇ II'nin hangi evresine ait olduğunun

Res. 15. AH 23 Açması ve mimari kalıntılar

anlaşılması amacıyla 5.0 m X 2.0 m ebatlarındaki alanda yüzeyden yaklaşık 2.0 m kadar derinleştirilerek söz konusu temelin seviyesine inildi. Açmanın batısında kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan ve güney profiline yakın kesimde köşe yaparak güneybatı yönüne dönen L şeklinde kerpiç duvar tespit edildi. Söz konusu duvarın batısında bu yapıya ait sağlam taban saptanmıştır. Yine güneybatı profiline yakın kesimde bu duvarın devam etmediği anlaşıldığından burada bir giriş olması olasıdır. Bu alanda yüzeyden 2.0 m derinlikte çalışmalara son verilmiştir.

AH/Aİ 23 plankaresinin batısında saptanan duvarla bağlantılı tabanın batıya doğru takip edilerek aşağışehire ait söz konusu yapının planının tamamlanmasına yönelik olarak 2.0

X 4.0 m ebatlarındaki alanda çalışmalara başlandı. Bu alanda yüzeyden yaklaşık 1.20 m derinlikte doğu tarafta AH-Aİ 23 açmasında ortaya çıkarılan duvardan daha üst evreye ait olan ve büyük bir kısmı kuzey profiline giren bir fırına ait döşeme taşları ortaya çıkarıldı. Sonraki aşamada fırının belgelenecek kaldırılmasının ardından yüzeyden yaklaşık 1.20 m derinlikte açmayı kuzeybatı-güneydoğu yönünde bölen 4 cm kalınlığında bir sıva saptandı. Bu esnada açmanın kuzeybatı köşesinde oldukça az bir kısmı ortaya çıkarılan ve söz konusu sıvayla aynı evreye ait olan bir dolgu saptandı. Bu aşamadan sonra yüzeyden yaklaşık 2.40 m derinlikte AH-Aİ 23 plankaresinde de saptanan taban burada da ortaya çıkarılarak belgelendi. Burada yukarıdan başlayan 4 cm kalınlığındaki sıvanın devam ettiği anlaşıldı. Söz konusu sıvanın batı kesiminde ise kerpiç döküntülü bir kesim saptandı. Yaklaşık 50 cm genişliğindeki bu döküntü ve doğu tarafı boyunca devam eden sıva, burada tahrip edilmiş bir duvar ile ilişkilidir.

Bilahare, İTÇ II'ye ait yukarı şehir suru ve aşağı şehrin evleri arasındaki bağlantının anlaşılması amacıyla, açma kuzeye doğru 4.5x1.5 m ebatlarında genişletilerek 'L' şeklini almıştır (**Res. 15**). Yüzeyden yaklaşık 3.30 m derinleştikten sonra, daha önce güney tarafta tahrip edilmiş olarak saptanan duvarın, doğuya dönerek profil içine girdiği; aynı zamanda kuzeye de taş temel şeklinde devam ederek kuzey profiline yakın yerde yine doğuya döndüğü ve burada girişin bir tarafını oluşturduğu anlaşılmıştır. Yalnız kuzeydeki ilave taş temel bir önceki evreye aittir.

Kuzeybatı yönündeki bu duvarın batı bitişiğinde ve biraz daha düşük seviyede, açmayı boydan boya kateden diğer bir duvar ortaya çıkarılmıştır. Kerpiçten inşa edilmiş bu duvar, batıdaki diğer bir yapıya ait olmalıdır.

Daha önceki yıllarda Aşağı Şehir açmalarının doğu kesiminde ele geçirilen mimari kalıntılar da dikkate alındığında, burada duvarlarının birbiri üzerine inşa edildiği ve

dolayısıyla, üst üste yana birbirine bitişik evlerin yer aldığını söyleyebiliriz. Profillerden anlaşılacağı üzere, yüzeyden açılan hendekler bu duvarların üst evrelerini tahrip etmiştir.

IX. Z 19 Açmasında İTÇ III Dönemi ile İlgili Yapılan Çalışmalar

İlk olarak 2006 yılı kazı sezonunda çalışmalara başlanan Z 19 plankaresinde 2007 yılında yüzeyden yaklaşık 4.5m derinliğe inilmiş ve bu alanda Orta Tunç Çağı'na Geçiş Evresi'ne tarihlenen yapılar ve bu evrenin altında da oldukça sınırlı bir alanda İlk Tunç Çağı III dönemine ait tabakalar ortaya çıkarılmıştı. Erken İTÇ III dönemine ait daha fazla stratigrafik malzeme ele geçirebilmek amacıyla bu sondaj alanı güneye doğru genişletilmiştir. Temizlik çalışmalarının ardından, söz konusu plankarenin güneyinde yüzeyden 2.0 m derinliğe kadar kazılmış ve İlk Tunç Çağı III dönemi malzemesi stratigrafik olarak ele geçirilmiştir.

Öncelikle plankarenin güney kesiminde 6.5 m x 6.5 m genişliğindeki alanda, Orta Tunç Çağı'na Geçiş Evresi'ne tarihlenen ve yüzeyden yaklaşık 2 m derinlikte açığa çıkarılmış olan gri renkli tabanın, plankarenin batısında önceki kazı sezonunda ortaya çıkarılmış olan ve yine söz konusu evreye tarihlenen yapıyla bağlantılı olduğu anlaşıldı. Bu durumun saptanmasının ardından yapının taş temelinin bulunduğu kesim yüksekte bırakılıp doğusunda kısmen daraltılmış 3.5 m X 3.5 m genişliğindeki alanda çalışmalara devam edildi (**Res. 16**). Bu aşamada söz konusu gri tabanın altından 2006 yılındaki çalışmalar sırasında plankarenin kuzeydoğusunda da saptanmış olan ve İTÇ III'e ait çanak çömleğin ele geçtiği gri ve sarı renkli killi dolgu tamamen ortaya çıkarıldı. Oldukça az sayıda çanak çömleğin saptandığı bu tabakanın altında Erken İTÇ III'ün son evresine tarihlenen koyu gri ya da siyah renkte bir taban açığa çıkarılmıştır. Bu aşamada çalışılan alanın hemen hemen ortasına denk gelen kesimde OTÇ'ye Geçiş Evresi'ne ait bir çöp çukuru saptandı. Söz konusu çukurun tamamen boşaltılmasının ardından sağlam kalan İTÇ III dolgusu kazılmaya başlandı. Bu esnada plankarenin güneybatı köşesinde ise erken İTÇ'III'ün son evresine tarihlenen bir çöp çukuru saptandı. Bu çukurunda boşaltılmasının ardından da ilk aşamada, alttaki küçük çakıl taşlı dolguya kadar stratigrafik olarak sağlam olan erken İTÇ III çanak çömleği ve küçük buluntu olarak ise 4 adet iğne ele geçirildi. Bu esnada alan 1.5 m ve 2.0 m'lik iki ayrı dilime bölünerek hem birbiri ardına gelen evrelerin birbirinden ayrılmasının açık bir şekilde ortaya konması, hem de herhangi olası bir üst evre tahribatının sağlam dolgudan ayrılması sağlandı. Bu aşamada bir üst evrede OTÇ'ye Geçiş Evresi'ne ait çöp çukurunun bulunduğu alan ile hemen hemen aynı hizada İTÇ III'e ait bir çöp çukuru saptandı. Söz konusu çukurunda da

tamamen boşaltılmasının ardından alanda kazılara devam edildi. Böylece altta İTÇ III ile İTÇ II'yi birbirinden ayıran yoğun ve iri çakıl taşlı dolguya ulaşılmış oldu.

Bu dolgunun arasından az da olsa İTÇ III çanak çömleği ve başlı bir metali iğne ele geçirildi. Söz konusu tabakanın altından gelen homojen kahverengi dolgunun İTÇ II'nin son evresine ait olduğunun anlaşılmasının ardından, alanın tamamında yüzeyden yaklaşık 4 m derinlikte kazı çalışmalarına son verildi.

Res. 16. Z 19 Açması ve doğu profili

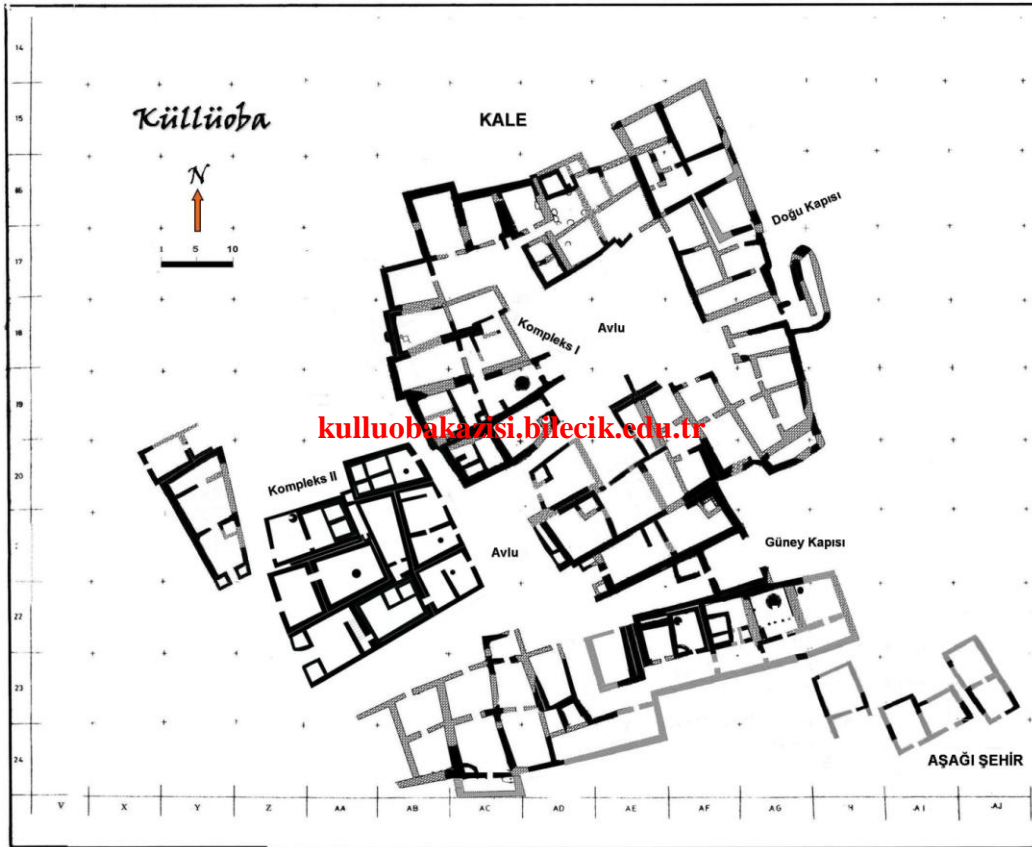
X. Güney Koni'de X 14 Açması'nda Yapılan Çalışmalar

Küllüoba'da X 14 açmasının kuzeybatı köşesinde 4.0x6.5 m'lik alanında, Geç İTÇ III dolgusunun araştırılması amacıyla çalışılmaya karar verilmiştir. Söz konusu bu alanın güney kesiminde yaklaşık 50 cm., kuzey kesiminde ise yaklaşık 1 m. derinliğe kadar inilmiştir. Alanın kuzeyinde yaklaşık 2 m. uzunluğunda kuzeydoğu-güneybatı istikametinde düzgün yassı taşlardan oluşan bir taş sırası tespit edilmiştir. Çevresinden ele geçen malzemeye göre Helenistik döneme ait olduğu anlaşılan bu taş sırasının bir mezar olabileceği düşünülmüştür. Üstteki yassı taşlar alındıktan sonra, altta iskelet ortaya çıkarılmıştır. GB-KD istikametinde yan tarafına yatırılmış olan iskeletin yüzü güneye bakmaktadır. İskelet, üzerlerine yassı taşların yerleştirildiği dikine taşlarla çevrilidir.

Bu çalışmalar neticesinde X 14 açmasının üst seviyelerde karışık halde OTÇ'ye Geçiş Dönemi çanak çömlek parçaları ele geçmekle birlikte, inilen derinlikte alanın tümünden Geç İTÇ 2 dönemi çanak çömlek parçaları gelmeye başlamıştır. Kuzeybatı kesimde ortaya çıkmaya başlayan kerpiç duvar da bu döneme ait olmalıdır.

Böylece Geç İTÇ III'e ait malzemenin sadece yüzeyde bozuk dolgudan geldiği ve bunun altında erken İTÇ III'ün temsil edilmeyip doğrudan geç İTÇ II tabakalarının yer aldığı anlaşılmıştır. Bu sebepten dolayı, bu açmadaki çalışmalara gerekli belgeleme işlemi yapıldıktan sonra –önümüzdeki yıllarda devam etmek üzere- son verilmiştir.

Sonuç olarak: Bu seneki çalışmalar, bazı mimari ayrıntıların saptanması; Yukarı ve Aşağı şehir stratigrafilerinin ilk defa karşılaştırılması; Trapez Yapı'nın tüm planının ortaya konulması ve trapez yapıların her zaman radyal yerleşim modelinden kaynaklanan bir zorunluluk olarak ortaya çıkmadığı, bunların boş alanlara da inşa edilebildiğinin anlaşılması; Doğu Kapısı'nın mimari evrelerinin saptanması ve güney Kapısı'nın güneyindeki yanmış yapıdan erken İTÇ II özelliklerini yansıtan çok sayıda buluntunun ve erken İTÇ III'e ait Z 19 açmasından da stratigrafik malzemenin ele geçirilmesi bağlamında son derece verimli olmuştur.

Res. 17. Külliöba İTÇ II yerleşim planının son durumu

Res. 18. AG 22 Açmasında, yangın geçirmiş odada ele geçirilmiş çanak çömlekten bir kısmı.